

STAVOVI UČENIKA ŠKOLA ZA MEDICINSKE SESTRE PREMA OSOBAMA HOMOSEKSUALNE ORIJENTACIJE

dr. sc. Višnja PRANJIC

Škola za medicinske sestre Vinogradska
Vinogradska cesta 29, Zagreb
vpranjic70@gmail.com

Marica BAKIN BATNOŽIĆ, prof.
Škola za medicinske sestre Mlinarska
Mlinarska cesta 34, Zagreb
marica_bakin@hotmail.com

SAŽETAK

Cilj. Cilj je ovoga rada ispitati stavove učenika škola za medicinske sestre prema osobama homoseksualne orijentacije. Homoseksualnost predstavlja emocionalnu, seksualnu i romantičnu privlačnost prema osobama istog spola. Seksualna orijentacija osobe utječe na stavove drugih prema njoj/njemu.

Ispitanici i metode. Uzorak ispitanika sačinjava 224 učenika. U istraživanju je sudjelovalo 106 ispitanika prvih razreda, 24 ispitanika muškog spola i 82 ispitanika ženskog spola te 118 ispitanika koji pohađaju četvrti razred, 27 muškog spola i 91 ženskog spola. Stavovi ispitanika prema osobama homoseksualne orijentacije mjereni su pomoću skale Likertovog tipa na kojoj učenici od 1 do 5 izražavaju slaganje sa svakom tvrdnjom. Podatci su obrađeni metodama deskriptivne statistike, t-testom za velike nezavisne uzorke te analizom varijance.

Rezultati. Dobiveni rezultati pokazuju da učenici imaju uglavnom negativne stavove prema osobama homoseksualne orijentacije. Porastom dobi dolazi do značajnog povećanja razine homofobnih stavova kod učenika dok stavovi učenica ostaju relativno stabilni, odnosno s porastom dobi dolazi do blagog smanjenja razine homofobnih stavova.

Zaključak. Značajna razina homofobije prisutna je kod učenika i učenika škola za medicinske sestre, a za koje se pretpostavlja da imaju veći nivo tolerancije s obzirom na buduće zanimanje. Dobiveni podaci mogu biti korisni u daljnjim aktivnostima nastavnika u kreiranju edukativnih sadržaja.

Ključne riječi: stav, učenici medicinskih škola, homoseksualnost, homofobija.

UVOD

Seksualna orijentacija jedna je od komponenti identiteta osobe, a definira se kao emocionalna, seksualna i romantična privlačnost prema drugoj osobi. Kod

većine ljudi seksualna orijentacija se formira u vrlo ranoj životnoj dobi kroz interakciju bioloških, kognitivnih i socijalnih faktora (Bosanac, Bjelić, 2002).

Adolescencija je razdoblje života koje započinje oko jedanaeste, a završava oko dvadeset i prve godine. Riječ je razvojnom razdoblju „bura i oluja“, ispitivanja granica, buntovništva, znatiželje i istraživanja svijeta. U ovom razdoblju mladi intenzivno tragaju za odgovorom na pitanje tko su, odnosno intenzivno istražuju i grade svoj identitet. U skladu s tim, otkrivaju i privlačnost prema drugima. Mnogima su u toj dobi privlačni pripadnici oba spola. To ne mora značiti da je osoba homoseksualne/biseksualne ili heteroseksualne orijentacije. Nakon razdoblja zbunjenosti i traganja, mogu doći do spoznaje da ih više privlače heteroseksualne osobe. Iskrenost o vlastitoj seksualnoj, emocionalnoj i odnosnoj orijentaciji ključna je za razvoj i održavanje mentalnog zdravlja. Nema jedinstvenog načina razvoja homoseksualnosti. Određeni broj osoba već u djetinjstvu ima osjećaj da je po nečemu različit od vršnjaka istog spola te se osjeća sličnije pripadnicima suprotnog spola, pri čemu postaju svjesni da ih privlače osobe istog spola. Drugi dio homoseksualnih osoba ne osjeća nikakvu razliku s obzirom na vršnjake istog spola u djetinjstvu pa tek u adolescenciji počinju otkrivati da ih privlače osobe istog spola.

Heteroseksualnost kao najčešću seksualnu orijentaciju većina ljudi opaža od svog rođenja kroz odnose vlastitih roditelja dok homoseksualnost spoznaju ili kroz razvoj vlastite seksualne orijentacije ili u kasnijem djetinjstvu kroz susrete s manjinskom homoseksualnom populacijom. Za razliku od skupina koje se mogu identificirati po osobinama koje su vidljive izvana, homoseksualne osobe se obično identificiraju prema vlastitim izjavama. Na temelju tako prikupljenih informacija procjenjuje se da je raširenost homoseksualnosti u populaciji između 4% i 17% te da je ta raširenost jednaka kroz povijest (Parmač, 2005).

Stav prema homoseksualnim osobama mijenjao se kroz povijest i razlikovao među kulturama. Tako, u antičkoj Grčkoj i Rimu homoseksualnost se tolerirala, pa čak u određenoj mjeri i poticala (Zorica, 2016). Tek su ideolozi kršćanstva u 4. stoljeću istospolne veze okarakterizirali kao nemoralne i grešne. Tijekom srednjeg vijeka postojale su snažne predrasude i diskriminacija svih manjina, pa tako i homoseksualaca.

Kroz 13. i 14. stoljeće negativni stavovi i vjerovanja o homoseksualcima integrirani su u kršćansku vjeru i etiku (Zorica, 2016), pa je homoseksualnost kritizirana i

kažnjavana. Muslimanska kultura je na sličan način razvila netolerantnost prema seksualnim manjinama pa je u Iranu i Saudijskoj Arabiji i danas kazna za homoseksualno ponašanje smrt. S druge strane, homoseksualnost se u Aziji kroz povijest prihvaćala (npr. u Japanu je do sredine 19. stoljeća egzistirala cijenjena subkultura homoseksualnih samuraja). Međutim, širenjem utjecaja zapadne kulture negativni stavovi i predrasude pojavili su se i u tim kulturama (Ritter, Terndrup, 2002).

U posljednjih pedesetak godina došlo je do značajnih promjena u stavovima prema osobama homoseksualne orijentacije. Rastuća medijska prisutnost i sve veća društvena prihvaćenost osoba homoseksualne orijentacije navodi na pomisao kako diskriminacija utemeljena na seksualnoj orijentaciji nije problem modernog društva. Ipak, incidenti poput onih na splitskoj Paradi ponosa iz 2011. godine pokazuju kako u Hrvatskoj još uvijek postoji dio građana koji su nasiljem spremni izraziti vlastite negativne stavove prema osobama homoseksualne orijentacije.

Zakonska prava homoseksualne manjine su različita od države do države, a prednjače liberalne zemlje od ostatka svijeta. Danas postoji Deklaracija o seksualnoj orijentaciji i rodnom identitetu Ujedinjenih naroda koja nalaže poštivanje

ljudskih prava bez obzira na različitosti, a kojom se potvrđuje načelo nediskriminacije.

Osim međunarodnih pravila postoje i nacionalna, tako zaštita temeljnih ljudskih prava i promicanje ravnopravnosti pojedinca bez obzira na spol, rasu i etničku pripadnost jedna je od temeljnih vrijednosti ustavnog poretka Republike Hrvatske.

U današnjem svijetu heteroseksualnost je norma, a prema svim manjinskim grupama (pa tako i homoseksualcima) postoje ipak izraženi stereotipi. Seksualna orijentacija osobe utječe na stavove drugih prema njoj/njemu. Stav se može definirati kao trajan i dosljedan način mišljenja, osjećanja i ponašanja prema ljudima, pojavama i objektima (Milas, 2004.). Ispitivanje učenika gimnazija i strukovnih škola Zagreba pokazalo je pozitivnu povezanost između stava i znanja o homoseksualnosti, što je znanje bilo lošije i stav je bio negativniji (Kuliš, Petrović, 2018).

Istraživanja pokazuju kako društvo ima negativne stavove prema homoseksualnim osobama, te je diskriminacija, a i nasilje prema njima vrlo učestalo. Iskustvo žrtve nasilja za bilo koju osobu, pa tako i onu homoseksualne orijentacije, bolno je iskustvo s različitim, kratkoročnim i dugoročnim posljedicama, od nevjerice i poricanja, usamljenosti, ranjivosti i

samosažaljenja preko gubitka identiteta i samopoštovanja do straha, anksioznosti i depresije. Zbog straha od mogućih posljedica ili pak zbog nepoduzimanja sankcija prema počiniteljima 80% osoba koje su doživjele neki oblik nasilja nisu ga prijavile (Pikić, Jugović, 2006.).

Oblici nasilja prema osobama homoseksualne orijentacije su različiti, a najčešće se pojavljuje u obliku psihološkog nasilja, pa seksualnog, ekonomskog i fizičkog.

Percepcija nesigurnih mjesta vezano uz nasilje prema osobama homoseksualne orijentacije je ulica, zatim škole/ fakulteti i na trećem mjestu zdravstvene ustanove.

Imajući u vidu humanost poziva medicinskih djelatnika, svakako potiče na razmišljanje podatak da se na trećem mjestu moguće pojave nasilja prema osobama drugačijih seksualnih sklonosti nalaze zdravstvene ustanove, tj. njihovi djelatnici.

Europski odbor za socijalna prava (ECSR-European Committee of Social Rights), koji prati usklađenost državnih politika i programa s Evropskom socijalnom poveljom, 2009. godine utvrdio da neki sadržaji u edukacijskim materijalima obaveznog hrvatskog kurikulumu „stigmatiziraju homoseksualne osobe i utemeljene su na negativnim, iskrivljenim,

osuđujućim i degradirajućim stereotipima“.

Nacionalno istraživanje (Bagić, 2011) na uzorku maturanata/-ica (N=999) pokazalo je da gotovo polovina ispitanika/-ca (45.5%) smatra homoseksualnost „nekom vrstom bolesti“, s time da se mladići (64%), znatno više nego djevojke (29%), slažu s ovim homofobnim stavom.

Kako uvjerenje o etiologiji homoseksualnosti utječe na stavove prema osobama homoseksualne orijentacije istražili su Hewitt i Moore, (2002) ispitivši studente preddiplomskog i diplomskog studija psihologije. Ispitanici koji vjeruju da je homoseksualnost genetski ili biološki uzrokovana imaju manje negativne stavove prema homoseksualcima i lezbijkama od onih koji vjeruju da je homoseksualizam vlastiti izbor. Također, potvrđen je pozitivan utjecaj razine osobnog kontakta s osobama homoseksualne orijentacije na stavove prema homoseksualnosti (Huić, Jelić, Kamenov, 2015). Osobni kontakti, odnosno prijateljstva s osobama homoseksualne orijentacije čine se povezana i s većom spremnosti uključivanja u akcije usmjerene na poboljšanje društvenog statusa i smanjivanja nasilja nad homoseksualnim osobama u školama (Calcagno, 2016).

Utjecaj roditeljske i vršnjačke norme na stavove srednjoškolaca prema homoseksualnim osobama ispitala je Novak (2018). Srednjoškolci koji procjenjuju stavove svojih roditelja i vršnjaka negativnijima imaju negativniji stav i veću socijalnu distancu prema osobama homoseksualne orijentacije.

Istraživanje iz 2004. godine (Röndahl i dr.) o stavovima prema homoseksualcima između registriranih medicinskih sestara, medicinskih sestara - asistenata, studenata sestrinstva i ispitanika koji se školuju za medicinske sestre - asistenta pokazuje da 62% ispitanika ima pozitivan stav prema osobama homoseksualne orijentacije. Registrirane medicinske sestre su izrazile najpozitivnije stavove, dok su najmanje pozitivne stavove izrazili ispitanici koji se školuju za medicinsku sestru - asistenta.

Uvođenje zdravstvenog odgoja u srednje škole ima jedan od ciljeva i razvoj tolerancije, pri čemu je važno pomoći svim učenicima razviti pozitivnu sliku o sebi, ali i usvojiti uvažavanje različitosti među ljudima kao temeljnu vrednotu.

Stoga bi budući zdravstveni djelatnici trebali biti informirani i usvojiti znanje koje će im pomoći u prihvaćanju različitosti među ljudima. Smatramo vrijednim ispitati stavove učenika škola za medicinske sestre prema osobama homoseksualne orijentacije.

CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj je ovog istraživanja utvrditi stavove prema osobama homoseksualne orijentacije učenika prvih i četvrtih razreda Škole za medicinske sestre Mlinarska i Škole za medicinske sestre Vinogradska. Namjera je ispitati postoje li razlike u stavovima prema osobama homoseksualne orijentacije između učenika prvih razreda i učenika četvrtih razreda. Također, namjera je ispitati postoje li razlike uvjetovane spolom ispitanika.

HIPOTEZE

Slijedom postavljenih ciljeva istraživanja postavljene su slijedeće hipoteze:

H1 – Postoji statistički značajna razlika u stavovima prema osobama homoseksualne orijentacije između učenika prvih i četvrtih razreda. Učenici četvrtih razreda iskazuju pozitivnije stavove.

H2 – Postoje statistički značajna razlika u stavovima prema osobama homoseksualne orijentacije s obzirom na spol ispitanika. Ispitanici ženskog spola iskazuju pozitivnije stavove.

METODE ISTRAŽIVANJA

Uzorak ispitanika

Uzorak ispitanika sačinjava 224 učenika, 112 učenika Škole za medicinske sestre Mlinarska i 112 učenika Škole za medicinske sestre Vinogradska.

U istraživanju je sudjelovalo 106 ispitanika prvih razreda 24 ispitanika muškog spola i 82 ispitanika ženskog spola te 118 ispitanika koji pohađaju četvrti razred, 27 muškog spola i 91 ženskog spola.

Tablica 1. Sociodemografske karakteristike ispitanika (N = 224)

Sociodemografske karakteristike	%	
Spol	M	22,8
	Ž	77,2
Razred	1.	47,3
	4.	52,7
Škola	Mlinarska	50
	Vinogradska	50

Mjerni instrument

Stavovi ispitanika prema osobama homoseksualne orijentacije mjereni su pomoću skale Likertovog tipa. Skala je konstruirana za potrebe istraživanja o mišljenjima i stavovima prema homoseksualnosti u srednjim školama u Zagrebu (Hodžić, Bijelić, 2012). Ispitanici su trebali iskazati stupanj slaganja sa svakom pojedinom tvrdnjom, ukupno njih 20. Na svako je pitanje moguće odgovoriti u rasponu od vrijednosti 1 - "U potpunosti se slažem" do vrijednosti 5 - "U potpunosti se ne slažem". Na temelju tvrdnji iz upitnika formirana je varijabla

„homofobija“. Stavovi sklopljeni u varijablu „homofobija“ kod ispitanika predstavljaju zbroj rekodiranih odgovora na svih 20 čestica pa je teoretski raspon od 20-100, gdje viša vrijednost predstavlja veći stupanj homofobije, odnosno vrijednost 100 predstavlja najviši mogući stupanj homofobije. Tvrdnje pod rednim brojevima 3,4,6,8,9,12,14,15,18,19 i 20 su rekodirane, i time je za svaku česticu vrijednost „5“ predstavljala najhomofobniji odgovor, a vrijednost „1“ nehomofoban odgovor.

Način provođenja istraživanja

Prije provedbe samog istraživanja roditeljima je podijeljen formular za obavijesni pristanak u kojem je naglašena anonimnost ispitanika. Također, objašnjeno je kako će se dobiveni podaci koristiti isključivo u znanstvene svrhe. Nakon što su roditelji potpisali pristanak za sudjelovanju njihovog djeteta u istraživanju, učenici su uključeni u uzorak ispitanika. Ispitanici su skalu za ispitivanje stavova prema osobama homoseksualne orijentacije ispunjavali anonimno i bez vremenskog ograničenja. Istraživanje je provedeno tijekom listopada i studenog 2014. godine.

Metode obrade podataka

Podatci su obrađeni metodama deskriptivne statistike, t-testom za velike nezavisne uzorke te analizom varijance.

REZULTATI

Rezultati ovog istraživanja pokazali su kako ispitanici imaju uglavnom negativne stavove prema osobama homoseksualne orijentacije (Tablica 2.). Najveći stupanj homofobnosti iskazan je na prvoj čestici, odnosno ispitanicima je u 80,3% neprihvatljivo šminkanje mladića. Također, većini je ispitanika (68,7%)

neprihvatljivo javno pokazivanje homoseksualne orijentacije na javnom mjestu, odnosno ljubljenje dva mladića. Međutim, 43,7% ispitanika smatra prihvatljivim vidjeti lezbijki ljubavni par na maturalskoj večeri, dok je to ipak neprihvatljivo za 33% ispitanika.

Kontraverzno se pokazalo i pitanje o usvajanju djece, gdje 59,8% ispitanika smatra da osobama homoseksualne orijentacije ne treba dozvoliti usvajanje djece, dok bi 25,9% ispitanika to dozvolilo. Ipak, kada se radi o odgoju djece, ispitanici iskazuju manje homofobne stavove. Da homoseksualci i lezbijke nisu sposobni za odgoj djece smatra 34% ispitanika, dok 43,3% ispitanika homoseksualce smatra sposobnim roditeljima. Slični stavovi iskazani su na čestici "Lezbijkama i homoseksualcima treba zabraniti rad s djecom u vrtiću i školi" gdje se 29,9% ispitanika slaže s ovim stavom, dok se 44,7% ispitanika s njim ne slaže.

Visak stupanj homofobnosti izaziva Povorka ponosa koja ima politički i aktivistički karakter, kao platforma za izražavanje vidljivosti u javnom prostoru i borbu za prava LGBT-a (akronim koji se odnosi na lezbijke, gejeve, biseksualne i transrodne osobe), a ne podržava je 64,2% ispitanika. Da su gejevi ženskasti, a lezbijke muškobanjaste, smatra 23,3%

V. Pranjić, M. Bakin Batnožić, Stavovi učenika škola za medicinske sestre prema osobama homoseksualne orijentacije

ispitanika, a 41,6% ispitanika ne slaže se s ovim stavom.

Najmanji stupanj homofobnosti iskazan je na čestici „Sve homoseksualce trebalo bi izolirati na pustom otoku“. Većina ispitanika (71,8%) protivi se ovom rigidnom stavu, ali 19,2% ispitanika se ipak slaže s njime slaže. Homoseksualnost grijehom ne smatra 48,7 ispitanika, a grijehom je smatra 28,1% ispitanika. Jednakost svih ljudi pred Bogom bez obzira na seksualnu orijentaciju podržava 61,1% ispitanika, dok se s tim stavom ne slaže 21% ispitanika. Slični stavovi iskazani su na čestici "Prema homoseksualnim osobama treba se odnositi kao prema bilo kojoj drugoj osobi", gdje se 69,2% ispitanika slaže s ovim stavom. Da homoseksualci i lezbijke trebaju imati sva jednaka prava kao i heteroseksualne osobe smatra 42,9% ispitanika, a 37,5% ispitanika ne podržava jednakost prava za homoseksualne osobe. Oko četvrtine ispitanika, njih 47,8% smatra kako su potrebni zakoni koji štite homoseksualne osobe od diskriminacije i nasilja.

Za 59% ispitanika prihvatljivo je da im homoseksualac/lezbijka bude prijatelj/prijateljica, a za 58,9% ispitanika je sasvim u redu da je prodavač u dućanu s hranom homoseksualac. Odbojnost i nelagodu u društvu homoseksualaca i lezbijki osjeća 31,2% ispitanika.

Manji udio ispitanika, njih 13% smatra da su homoseksualci glavni krivci za širenje HIV/AIDS-a, dok 16,5% ispitanika smatra da se homoseksualnost može izliječiti.

Stav da su roditelji krivi za homoseksualnost svoje djece radi nepravilnosti u roditeljskom odgoju iskazuje 13% ispitanika dok 59,4% ispitanika roditelje ne smatra odgovornima za homoseksualnost djece.

Tablica 2. daje nam uvid u visoku zastupljenost odgovora "ne znam/ne mogu procijeniti" što upućuje na neodlučnost ispitanika oko pojedinih stavova. Najviše ispitanika, njih 41,1% odgovorilo je "ne znam/ne mogu procijeniti" na česticu "Homoseksualci su glavni krivci za širenje HIV/AIDS-a".

Tablica 2. Ukupan rezultat za svaku česticu

ČESTICA	M	U potpunosti se slažem %	Slažem se %	Ne znam/ne mogu procijeniti %	Ne slažem se %	U potpunosti se ne slažem %
1. Prihvatljivo mi je da mladići šminkaju oči i usne.	4,23	2,7	6,3	10,7	26,3	54,0
2. Sasvim je u redu da je prodavač u mom dućanu s hranom homoseksualac.	2,41	30,8	28,1	21,9	8,0	11,2
3. Neprirodno je da se dvije djevojke pojave kao ljubavni par na maturalnoj večeri.	2,88	18,3	14,7	23,2	24,1	19,6
4. Homoseksualnost se može izliječiti.	2,37	7,1	9,4	31,7	17,4	34,4
5. Homoseksualnim osobama treba omogućiti usvajanje djece.	3,69	13,4	12,5	14,3	11,6	48,2
6. Homoseksualnost je grijeh.	2,61	14,3	13,8	23,2	16,1	32,6
7. Mogu zamisliti da mi homoseksualac/lezbijka bude prijatelj/prijateljica.	2,42	34,4	24,6	18,3	10,3	12,5
8. Homoseksualci i lezbijke nisu sposobni za odgoj djece.	2,90	21,9	12,1	22,8	20,5	22,8
9. Homoseksualci su glavni krivci za širenje HIV/AIDS-a.	2,51	6,7	6,3	41,1	23,2	22,8
10. Nemam ništa protiv toga da se dva mladića ljube na javnom mjestu	3,79	9,8	10,3	11,2	29,0	39,7
11. Pred Bogom su svi ljudi jednaki. pa tako i lezbijke i homoseksualci.	2,34	35,7	25,4	17,9	10,7	10,3
12. Osjećam odbojnost i nelagodu u društvu homoseksualaca i lezbijki.	2,86	16,5	14,7	27,7	20,5	20,5

V. Pranjić, M. Bakin Batnožić, Stavovi učenika škola za medicinske sestre prema osobama homoseksualne orijentacije

13. Homoseksualci i lezbijke trebaju imati sva jednaka prava kao i heteroseksualne osobe.	2,87	28,6	14,3	19,6	16,1	21,4
14. Lezbijkama i homoseksualcima treba zabraniti rad s djecom u vrtiću i školi.	2,78	16,5	13,4	25,4	21,0	23,7
15. Sve homoseksualce trebalo bi izolirati na pustom otoku.	2,08	11,6	7,6	8,9	20,5	51,3
16. Prema homoseksualnim osobama treba se odnositi kao prema bilo kojoj drugoj osobi.	2,10	44,6	24,6	15,6	6,3	8,9
17. Potrebni su zakoni koji štite homoseksualne osobe od diskriminacije i nasilja.	2,68	24,1	23,7	26,3	11,6	14,3
18. Roditelji su krivi za homoseksualnost svoje djece radi nepravilnosti u roditeljskom odgoju.	2,20	6,3	6,7	27,7	19,2	40,2
19. Homoseksualci su ženskasti. a lezbijke muškobanjaste.	2,74	11,2	12,1	35,3	22,8	18,8
20. Heteroseksualci ne paradiraju uokolo javno pokazujući seksualnu orijentaciju. pa ne vidim razlog zašto bi to homoseksualci morali raditi.	3,84	44,6	19,6	21,4	4,0	10,3

Ispitivanje razlike u stavovima prema osobama homoseksualne orijentacije između ispitanika prvih i četvrtih razreda

pokazalo je kako na ukupnom rezultatu nema razlike među ispitanicima (Tablica 3).

Tablica 3. Razlika u ukupnom rezultatu između učenika prvih (N = 106) i četvrtih (N = 118) razreda.

	1. razred		4. razred		t
	M	SD	M	SD	
Ukupni rezultat	2,8255	,83202	2,8059	,89701	,168

Međutim, razlike su ipak zabilježene na nekoliko čestica (Tablica 4).

Tablica 4. Razlika u rezultatu na pojedinoj čestici koja ispituje stavove prema osobama homoseksualne orijentacije između učenika prvih (N = 106) i četvrtih (N = 118) razreda.

ČESTICA	1. razred		4. razred		t
	M	SD	M	SD	
1.	4,12	1,030	4,32	1,053	-1,430
2. Sasvim je u redu da je prodavač u mom dućanu s hranom homoseksualac.	2,65	1,302	2,19	1,267	2,703**
3.	2,83	1,376	2,92	1,385	-,506
4. Homoseksualnost se može izliječiti.	2,64	1,251	2,14	1,191	3,100**
5.	3,76	1,477	3,62	1,519	,725
6.	2,62	1,457	2,60	1,403	,110
7.	2,56	1,461	2,30	1,290	1,415
8.	3,07	1,593	2,75	1,302	1,654
9.	2,52	1,140	2,50	1,092	,126
10.	3,75	1,358	3,81	1,307	-,330
11.	2,33	1,406	2,36	1,271	-,144
12.	2,92	1,367	2,81	1,339	,561
13.	2,96	1,603	2,80	1,436	,816
14.	2,72	1,365	2,84	1,402	-,659
15.	1,93	1,368	2,20	1,418	-1,444
16.	2,09	1,349	2,11	1,232	-,092

V. Pranjić, M. Bakin Batnožić, Stavovi učenika škola za medicinske sestre prema osobama homoseksualne orijentacije

17.	2,56	1,339	2,80	1,337	-1,341
18.	2,17	1,246	2,22	1,192	-,310
19.	2,69	1,260	2,79	1,183	-,609
20. Heteroseksualci ne paradiraju uokolo javno pokazujući seksualnu orijentaciju. pa ne vidim razlog zašto bi to homoseksualci morali raditi.	3,61	1,342	4,05	1,260	-2,517*

Legenda:

* $p < 0,050$; ** $p < 0,010$; *** $p < 0,001$

Statistički značajne razlike među ispitanicima s obzirom na dob zabilježene su na slijedećim česticama: "Sasvim je u redu da je prodavač u mom dućanu s hranom homoseksualac.", "Homoseksualnost se može izliječiti." i "Heteroseksualci ne paradiraju uokolo javno pokazujući seksualnu orijentaciju, pa ne vidim razlog zašto bi to homoseksualci morali raditi."

Mladi ispitanici iskazuju značajno veći stupanj homofobnosti na prve dvije navedene čestice, dok na trećoj čestici veći stupanj homofobnosti iskazuju stariji ispitanici.

Razlike u stavovima prema osobama homoseksualne orijentacije s obzirom na spol prikazuje Tablica 5. Na ukupnom rezultatu ne postoje razlike među ispitanicima u stavovima s obzirom na spol ispitanika.

Tablica 5. Razlika u ukupnom rezultatu između učenika (N =51) i učenica (N =173).

	Učenici		Učenice		t
	M	SD	M	SD	
Ukupni rezultat	2,9980	,85241	2,7613	,86371	,844

Razlike u stavovima prema osobama homoseksualne orijentacije s obzirom na

spol ispitanika ispitane su i na svakoj čestici zasebno (Tablica 6).

Tablica 6. Razlika u rezultatu na pojedinoj čestici koja ispituje stavove prema osobama homoseksualne orijentacije između učenika (N =51) i učenica (N =173).

ČESTICA	Učenici		Učenice		t
	M	SD	M	SD	
1.	4,33	,993	4,20	1,060	,821
2.	2,53	1,376	2,37	1,281	,768
3.	2,98	1,435	2,85	1,364	,594
4.	2,43	1,404	2,36	1,195	,368
5.	3,90	1,460	3,62	1,507	1,165
6.	2,71	1,474	2,58	1,414	,537
7. Mogu zamisliti da mi homoseksualac/lezbijka bude prijatelj/prijateljica.	2,84	1,362	2,29	1,360	2,530*
8.	3,14	1,386	2,83	1,468	1,345
9.	2,75	1,197	2,44	1,080	1,733
10.	3,94	1,302	3,74	1,337	,951
11.	2,35	1,262	2,34	1,357	,056
12.	3,20	1,357	2,76	1,337	2,027*
13.	3,10	1,460	2,81	1,530	1,197
14.	2,94	1,302	2,73	1,405	,940
15.	2,37	1,536	1,99	1,347	1,732
16.	2,06	1,256	2,12	1,298	-,277
17.	3,02	1,449	2,58	1,294	2,056*
18. Roditelji su krivi za homoseksualnost svoje djece radi nepravilnosti u roditeljskom odgoju.	2,63	1,311	2,07	1,159	2,931**
19.	2,67	1,227	2,76	1,218	-,495
20.	4,08	1,278	3,77	1,321	1,454

Legenda:

*p<,050; **p<,010; ***p<,001

V. Pranjić, M. Bakin Batnožić, Stavovi učenika škola za medicinske sestre prema osobama homoseksualne orijentacije

Učenice na svim česticama (osim jedne) iskazuju manji stupanj homofobnosti prema osobama homoseksualne orijentacije. Međutim te su razlike statistički značajne samo na četiri čestice. Značajno više učenica u odnosu na učenike može zamisliti homoseksualaca/lezbijku kao prijatelja/prijateljicu. Značajno manje učenica u odnosu na učenike osjeća

odbojnost i nelagodu u društvu homoseksualaca i lezbijki, manje djevojaka smatra da su potrebni zakoni koji štite homoseksualne osobe od diskriminacije i nasilja kao i da su roditelji krivi za homoseksualnost svoje djece radi nepravilnosti u roditeljskom odgoju.

Kako bi se ustanovilo postoji li interakcija dobi i spola rađena je složena analiza varijance (Tablica 7, Grafikon 1).

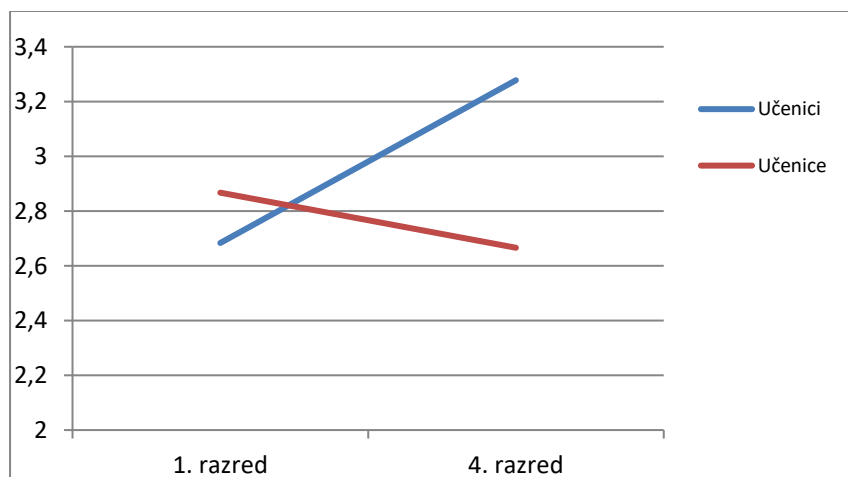
Tablica 7. Razlike u stavu prema osobama homoseksualne orijentacije s obzirom na dob i spol ispitanika (N=224)

Nezavisna varijabla	Zavisna varijabla	df	F
Dob	Stav prema osobama homoseksualne orijentacije	1	2,109
Spol		1	2,498
Dob x Spol		1	8,628*

Legenda:

* $p < 0,050$; ** $p < 0,010$; *** $p < 0,001$

Grafikon 1. Razlike u stavu prema osobama homoseksualne orijentacije s obzirom na dob i spol ispitanika – složena analiza varijance

Analiza varijance pokazuje da ne postoji značajan efekt dobi ($F_{(1/1)}=2,109$; $p>,050$) niti spola ($F_{(1/1)}=2,498$; $p>,050$), a značajna je interakcija dobi i spola ($F_{(1/1)}=8,628$; $p<,050$). Porastom dobi, odnosno razreda dolazi do značajnog povećanja

RASPRAVA

Rezultati istraživanja o mišljenjima i stavovima prema homoseksualnosti u srednjim školama u Zagrebu na 322 učenika gimnazija, obrtničkih i tehničkih škola (Hodžić, Bijelić, 2012) podudaraju se s rezultatima ovog istraživanja. U oba istraživanja za mjerenje stavova prema osobama homoseksualne orijentacije korištena je ista skala. Rezultati najvećeg i najmanjeg stupnja homofobije se podudaraju. Ne-normativno rodno izražavanje pokazalo se kao neprihvatljivo većini ispitanika spomenutog istraživanja, njih 78,3% ne smatra prihvatljivim da se mladići šminkaju. Vrlo slično pokazuju rezultati ovog istraživanja gdje je šminkanje mladića neprihvatljivo za 80,3%. Najmanji stupanj homofobnosti u ovom istraživanju iskazan je na čestici "Sve homoseksualce trebalo bi izolirati na pustom otoku". Većina ispitanika (71,8%) protivi se ovom rigidnom stavu, dok se 19,2% ispitanika ipak slaže s ovim stavom. Vrlo slično zabilježili su Hodžić i

razine homofobnih stavova kod učenika ($t=2,676$, $df=49$, $p<0,05$). Stavovi učenica ostaju relativno stabilni s porastom dobi, iako dolazi do blagog, ali neznačajnog smanjenja razine homofobnih stavova ($t=1,5336$, $df=171$, $p>0,05$)

Bijelić; 70,7% ispitanika ne slaže se s ovim stavom dok se 20,2% ispitanika s njime slaže. U oba istraživanja zabilježena je relativno visoka zastupljenost odgovora „ne znam ili ne mogu procijeniti“.

Istraživanje specifičnih stavova studenata u Hrvatskoj prema pravima homoseksualnih osoba pokazuje kako čak i studenti, čiji su opći stavovi prema osobama homoseksualne orijentacije relativno pozitivni, nisu skloni podržavati određena prava homoseksualnih osoba poput sklapanja braka i usvajanja djece (Huić, Jugović, Kamenov, 2015).

Statistički značajna razlika u stavovima s obzirom na dob ispitanika ovim istraživanjem nije potvrđena za razliku od istraživanja Hodžića i Bijelića gdje su stariji ispitanici iskazali veći stupanj homofobije u odnosu na mlađe ispitanike. Međutim, interakcija spola i dobi je pokazala kako muški ispitanici porastom dobi iskazuju veći stupanj homofobije dok kod djevojaka nije pokazan taj trend već stavovi ostaju jednaki neovisno o dobi. U ovom istraživanju na ukupnom rezultatu nije

zabilježena statistički značajna razlika s obzirom na spol ispitanika. Hodžić i Bijelić zabilježili su veći stupanj homofobije kod mladića u odnosu na djevojke. Pokazalo se kako učenici gimnazija iskazuju manji stupanj homofobije od druge dvije vrste škola, koje se pak među sobom ne razlikuju po stupnju homofobije. Također je utvrđeno kako veći stupanj homofobije iskazuju ispitanici kojima je vjera važan dio života, a manji stupanj homofobije iskazuju ispitanici koji imaju više znanja o LGBTIQ tematici, te ispitanici koji poznaju osobu homoseksualne orijentacije. Vjersko protivljenje istospolnim brakovima povezano je s konzervativnom ideologijom, a povezano je i sa seksualnim predrasudama (van der Toorn, Jost, Packer, 2017).

Ispitivanje stavova prema osobama homoseksualne orijentacije (Parmač, 2005) koje je provedeno na 1121 studenata na Medicinskom fakultetu, Ekonomskom fakultetu, Visokoj učiteljskoj školi, Građevinskom fakultetu i Pravnom fakultetu u Splitu Rijeci i Zagrebu pokazalo je kako ispitanici muškog spola imaju negativniji stav prema osobama homoseksualne orijentacije od ženskih ispitanika. Utvrđeno je kako muški ispitanici imaju

negativnije stavove prema muškarcima homoseksualcima nego prema lezbijkama, dok su kod žena stavovi jednakog intenziteta bez obzira na spol homoseksualaca. Manje pozitivne stavove prema osobama homoseksualne orijentacije iskazali su ispitanici kojima je vjera važna u životu. Pozitivnije stavove učenica prema osobama homoseksualne orijentacije u odnosu na stavove učenika, potvrđuje ispitivanje učenika Srednje škole Čakovec (Fabić, 2018).

Ulogu spola, studijskog usmjerenja i važnosti vjere u životu istražila je Login (2014) ispitavši 160 studenata prvih dviju godina preddiplomskih studija Sveučilišta u Zadru. Rezultati ukazuju na manje negativan stav ispitanika ženskog spola prema homoseksualnim muškarcima u odnosu na muške ispitanike, dok razlika u stavovima prema homoseksualnim ženama nije statistički značajna. Studenti društvenog usmjerenja imaju pozitivnije stavove u odnosu na studente prirodnog usmjerenja. I ovim istraživanjem potvrđena je povezanost vjerskog uvjerenja i stavova prema osobama homoseksualne orijentacije. Ispitanici kojima je vjera važna u životu iskazuju negativnije stavove prema homoseksualnosti.

Ispitivanje javnog mnijenja o stavovima prema homoseksualnosti i transrodnosti u Bosni i Hercegovini (Popov-Momčilović, 2013) provedeno na 1010 ispitanika također je pokazalo slične rezultate. Ljubljenje na javnom mjestu za $\frac{3}{4}$ ispitanika je neprihvatljivo, dok je promjena spola manje neprihvatljiva (za ukupno 59,5 % ispitanika). Ispitanici u 65,7 % smatraju da homoseksualne osobe treba tretirati jednako kao sve druge građane. Također, potvrđen je utjecaj obrazovanja i spola na stavove prema osobama homoseksualne orijentacije. Obrazovaniji ispitanici u većoj su mjeri imali pozitivnije i otvorenije stavove prema osobama homoseksualne orijentacije, a ispitanice ženskog spola su pokazale liberalnije i otvorenije stavove u odnosu na muške ispitanike. Utvrđen je i utjecaj mjesta stanovanja. Stanovnici urbanih područja pokazali su pozitivnije stavove prema LGBT populaciji.

Ispitivanje stavova o homoseksualnosti 7330 danskih srednjoškolaca potvrdilo je pozitivnije stavove ženskih ispitanika. Također, potvrđen je manji stupanj homofobnosti u ispitanika s više znanja. Zanimljiv je podatak o utjecaju pripadnosti određenoj društvenoj grupi. Ispitanici koji su uklopljeni u zajednicu koja ima veći stupanj homofobije i sami iskazuju veći stupanj individualne homofobije. Stavovi su se razlikovali od

razreda do razreda ovisno je li u razredu više muških učenike ili emigranata. Međutim, najvažniji prediktor se pokazao mjesto stanovanja. Naime, ispitanici koji žive u gradu iskazuju manje homofobne stavove od ispitanika koji žive izvan grada. Urbana sredina i gradovi općenito imaju stanovnike višeg obrazovanja te manje vjerskog stanovništva.

Utjecaj spola, vršnjačkih stavova i vjerskog uvjerenja ispitali su Larsen, Reed i Hoffman (2010). Njihovi rezultati također potvrđuju veću toleranciju, odnosno manji stupanj homofobije kod ženskih ispitanika. Ispitivanjem je utvrđen značajan utjecaj vršnjačkih stavova i religioznosti na individualni stav prema osobama homoseksualne orijentacije. Što je vršnjačka skupina liberalnija to su i stavovi pojedinaca te skupine liberalniji u odnosu na vršnjačke skupine koja ima rigidne stavove prema homoseksualnosti. Religiozni ispitanici iskazali su veći stupanj homofobije u odnosu na ispitanike koji nisu religiozni. Postoje li spolne razlike u stavovima prema homoseksualcima na 365 učenika u Singapuru ispitala je Lim (2008). Rezultati su pokazali općenito negativan stav prema homoseksualcima. Međutim, ženski ispitanici udobnije se osjećaju u bliskoj suradnji s homoseksualcima, dok obrnuto vrijedi za muške ispitanike.

Ispitivanje stavova prema homoseksualcima u SAD-u je pokazalo podudarne rezultate. Ispitano je 320 ispitanika (Brown, Henriquez, 2008). Kao što se očekivalo, potvrđen je utjecaj spola ispitanika kao i iskustva s homoseksualcima, religioznosti, ali i političkih uvjerenja na stavove prema osobama homoseksualne orijentacije. Ženski ispitanici iskazuju manje negativne stavove prema homoseksualcima, kao i ispitanici koji homoseksualnu osobu te ispitanici demokratskog opredjeljenja. Veći stupanj homofobije iskazuju religiozni ispitanici kao i konzervativisti.

Herek (2010) ispitao je stavove 1335 heteroseksualnih osoba u SAD-u prema biseksualnim osobama. Rezultati su pokazali kako su u heteroseksualnoj populaciji negativniji stavovi prema biseksualnim muškarcima u odnosu na biseksualne žene. Veća razina homofobije prema biseksualnim osobama je povezana s dobi, odnosno stariji ispitanici imaju negativnije stavove od mlađih ispitanika. Manje obrazovani ispitanici, ispitanici s nižim godišnjim prihodom, te oni s prebivalištem na području Južne Amerike i ispitanici ruralnih područja iskazali su negativnije stavove prema biseksualnim osobama. Također, veći stupanj homofobije iskazali su ispitanici veće

religioznosti, politički konzervativni ispitanici, kao i ispitanici koji nisu imali kontakt s gay muškarcima ili lezbijkama. Heteroseksualne žene bijele rase imaju značajno povoljnije stavove od žena ostalih rasa i svih muških ispitanika.

ZAKLJUČAK

Učenici škola za medicinske sestre ne pokazuju značajnija odstupanja u stavovima prema osobama homoseksualne orijentacije u odnosu na svoje vršnjake. Značajna razina homofobije prisutna je kod učenica i učenika škola za medicinske sestre, a za koje se pretpostavlja da imaju veći nivo tolerancije s obzirom na buduće zanimanje. Dobiveni podaci mogu biti korisni u daljnjim aktivnostima nastavnika u kreiranju edukativnih sadržaja jer u društvu koje njeguje ravnopravnost pitanje nečije seksualne orijentacije nikako ne bi smjelo postati kriterijem na temelju koje se određuje poželjnost te osobe u društvu.

LITERATURA

1. Bagić, D. 2011. *Odgaja li škola dobre građane? Studij o političkoj socijalizaciji hrvatskih srednjoškolaca.*

- Zagreb: GONG i Fakultet političkih znanosti.
2. Bosanac, G.; Bjelić, N. 2002. Homoseksualnost. <http://www.gay.hr/portal/opsirno-177.ph> (pristupljeno 20. rujna 2018.).
 3. Brown, M. J., Henriquez, E. 2008. Socio-demographic predictors of attitudes towards gays and lesbians. *Individual Differences Research* 6/3. 193-202.
 4. Calcagno, J. 2016: Transforming Straight Guilt Into Collective Action for LGBs via Close CrossGroup Friendships A Gender-Moderated Process. *Psychology of Women Quarterly* 40/3. 451-463.
 5. Fabić, V. 2018. *Stavovi učenika Srednje škole Čakovec o osobama homoseksualne orijentacije*. Diplomski rad. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Medicinski fakultet Osijek, Diplomski studij sestriinstva.
 6. Herek, G. M. 2002. Heterosexuals' attitudes toward bisexual men and women in the United States. *The Journal of Sex Research* 39/4. 264-274.
 7. Hewitt, W. E. C., Moore, D. L. 2002. The Role of Lay Theories of the Etiologies of Homosexuality in Attitudes Towards Lesbians and Gay Men. *Journal of Lesbian Studies* 6/3-4. 58-72.
 8. Hodžić, A., Bijelić, N. 2012. *Izvyještaj istraživanja o mišljenjima i stavovima prema homoseksualnosti u srednjim školama u Zagrebu*. CIP. Zagreb.
 9. Huić, A., Jugović, I., Kamenov, Ž. 2015. Stavovi studenata o pravima osoba homoseksualne orijentacije. *Revija za socijalnu politiku* 22/2. 219-244.
 10. Huić, A., Jelić, M., Kamenov, Ž. 2015. Što predviđa spremnost heteroseksualnih osoba na pozitivno i negativno ponašanje prema osobama homoseksualne orijentacije? Kriminologija&socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju 23/2. 79.-109.
 11. Kuliš, I., Petrović, D. 2018. Istraživanje povezanosti nekih obrazovnih faktora i stavova srednjoškolaca o osobama homoseksualne orijentacije. *Psychē, Časopis Kluba studenata psihologije „STUP“* 1/1. 1-9.
 12. Larsen, K. S., Reed, M. & Hoffman, S. 2010. Attitudes of heterosexuals toward homosexuality: A Likert-type scale and construct validity. *The Journal of Sex Research* 16/3. 245-257.
 13. Lim, V. K. G. 2008. Gender Differences and Attitudes Towards

V. Pranjić, M. Bakin Batnožić, Stavovi učenika škola za medicinske sestre prema osobama homoseksualne orijentacije

- Homosexuality. *Journal of Homosexuality* 43/1. 85-97.
14. Login, E. 2014. *Stavovi prema homoseksualnim osobama: uloga spola, studijskog usmjerenja i važnosti vjere u životu*. Neobjavljeni završni rad. Sveučilište u Zadru: Odjel za psihologiju.
15. Milas, G. 2004. *Ličnost i društveni stavovi*. Naklada Slap. Jastrebarsko.
16. Novak, P. 2018. *Stavovi srednjoškolaca prema osobama homoseksualne orijentacije i njihova povezanost s vršnjačkim i roditeljskim normama*. Diplomski rad. Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju.
17. Parmač, M. 2005. *Stavovi studenata prema osobama homoseksualne orijentacije*. Neobjavljeni diplomski rad. Sveučilište u Zagrebu: Filozofski fakultet. Odsjek za psihologiju.
18. Pikić, A., Jugović, I. 2006. *Nasilje nad lezbijkama, gejevima i biseksualnim osobama u Hrvatskoj*. Kontra. Zagreb.
19. Popov-Momčilović, Z. 2013. „Ko smo mi da sudimo drugima?“
- Ispitivanje javnog mnijenja o stavovima prema homoseksualnosti i transrodnosti u Bosni i Hercegovini. Fondacija Heinrich Böll – Ured za BiH, Fondacija CURE, Sarajevski otvoreni centar. Sarajevo.
20. Ritter, K. Y., Terndrup, A. I. 2002. *Handbook of Affirmative Psychotherapy with Lesbians and Gay Men*. The Guilford Press. New York.
21. Rödahl, G., Innala, S., Carlsson, M. 2004. Nurses' attitudes towards lesbians and gay men. *Journal of Advanced Nursing* 47/4. 386–392.
22. von der Toor, J., Jost, J. T., Packer, D. J. 2017. In Defense of Tradition: Religiosity, Conservatism, and Opposition to Same-Sex Marriage in North America. *Personality and Social Psychology Bulletin* 43/10. 1455-1468.
23. Zorica, L. 2016. Povijesni prikaz homoseksualnih osoba kao marginalizirane skupine. *Essehist: časopis studenata povijesti i drugih društveno-humanističkih znanosti* 8/8. 2-15.

SUMMARY

ATTITUDES OF STUDENTS OF SCHOOL FOR NURSES TOWARDS HOMOSEXUAL PERSONS

Homosexuality represents the emotional, sexual and romantic attraction toward persons of the same sex. Person's sexual orientation affects the attitudes of others towards her/him.

Objective: The objective of this study was to examine the attitudes of students of schools for nurses towards homosexual persons.

Methods: This article uses responses from 224 students. The study included 106 subjects of the first grade, 24 male subjects and 82 female subjects and 118 subjects who attend the fourth grade, 27 male and 91 female. The examination was conducted in October and November 2014. Attitudes towards homosexual persons were measured using Likert scales. Subjects expressed from 1 to 5 agreement with each statement. Data were analyzed by descriptive statistics, t-test for large independent samples and analysis of variance.

Results: The results show that subjects have a generally negative attitudes towards persons of homosexual orientation. With increasing age there is a significant increase in the level of homophobic attitudes in male students while female students attitudes remain relatively stable or increase with age comes to a slight reduction in the level of homophobic attitudes.

Conclusion: The significant level of homophobia is present in subjects of both genders schools for nurses, although the assumption that have a higher level of tolerance with regard to the future profession. Acquired data can be useful in further activities of teachers in the creation of educational content.

Key words: attitude, students of schools for nurses, homosexuality, homophobia.